

Σχέδιο Ομιλίας κ. Πρωθυπουργού στα Εμφαίνια της
Ευθέρους επί μνήμης του Αλ. Παπαναστασίου

18/03/1986

Π.Α. 29.1

ΑΡΧΗΟ

ΣΧΕΔΙΟ ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΥ

Είναι αξιέπαινη πράγματι η πρωτοβουλία της Αγροτικής Τράπεζας να τιμήσει με τη σημερινή της εκδήλωση, όχι μόνο τον ιδρυτή της, αλλά και τον εμπνευσμένο πολιτικό ηγέτη που το όνομά του συνδέθηκε με τους αγώνες του λαού για κοινωνική δικαιοσύνη, για ειρήνη, για σοσιαλισμό.

Ο χώρος αυτός, ο χώρος που έζησε ο Αλέξανδρος Παπαναστασίου το μεγαλύτερο μέρος της σύντομης δυστυχώς ζωής του, ο χώρος που διανοήθηκε, που έκανε τις μεγάλες του επιλογές, που πέθανε, πικραμένος τελικά, πριν από πενήντα χρόνια, είναι ένας ιερός χώρος. Είναι χώρος προσκυνήματος, αλλά και χώρος μελέτης, προβληματισμού και διδαχής.

Οραματιστής, πρωτοπόρος και μαχητής της ιδέας της κατάργησης της εκμετάλλευσης ανθρώπου από άνθρωπο, ο Αλέξ. Παπαναστασίου ακόμη και χωρίς να ηγείται ενός μεγάλου κόμματος, αγωνίσθηκε με όλες του τις δυνάμεις να κινητοποιήσει τις Κυβερνήσεις του Βενιζέλου προς την κατεύθυνση της βελτίωσης των οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών των φτωχών βιοπαλαιστών, των μικροαστών, των αγροτών, των εργατών των υπαλλήλων και των διανοούμενων της εποχής εκείνης. Τα στρώματα αυτά, ενώ ήδη συγκροτούσαν την σαφή κοινωνική πλειοψηφία, αδυνατούσαν να συσπειρωθούν σε μια πολιτικά οργανωμένη δύναμη μέσα στο ανερχόμενο αστικό κράτος των καιρών εκείνων. Οι "Βασικές Αρχές της Δημοκρατίας" που περιλαμβάνονται στο Καταστατικό των Δημοκρατικών Συλλόγων, γραμμένο από τον ίδιο τον Παπαναστασίου, απευθύνονται σ' αυτήν ακριβώς την κοινωνική πλειοψηφία και αποτελούν ένα σύνολο στρατηγικών στόχων για την πολιτική, κοινωνική και οικονομική δημοκρατία και προμήνυμα

της γένεσης και εξάπλωσης των σοσιαλιστικών ιδεωδών.

Αλλά, ο Παπαναστασίου δεν είναι μόνο ο οραματιστής και ο πνευματικός άνθρωπος, είναι και ο πολιτικός και διεκδικητικός μαχητής της δημοκρατίας και της κοινωνικής απελευθέρωσης. Η πρώτη πολιτική του δραστηριότητα, τον Μάιο του 1908 εκδηλώνεται με την υπογραφή του, μαζί με την Ομάδα των Κοινωνιολόγων, της διαμαρτυρίας για την απειλή του τότε Υπουργού Παιδείας, Στεφανόπουλου ότι θα παυόταν ο Κωστής Παλαμάς από Γεν. Γραμματέας του Παν/ου αν εξακολουθούσε να γράφει τα ποιήματά του ... στην δημοτική!!

Και το 1909, ένα χρόνο μετά, αγωνίζεται, μαζί με τους συντρόφους του της Κοινωνιολογικής Εταιρείας, για την αποκατάσταση των κολήγων των τσιφλικιών της Θεσσαλίας, κάνοντας ήδη πολιτικό και κοινωνικό αγωνιστικό στόχο αυτό που αργότερα θα αποτελέσει μιά από τις βασικές αρχές των Δημοκρατικών του Συλλόγων: "Η γή πρέπει να ανήκει εις τους καλλιεργητάς και η συνεταιριστική οργάνωση των γεωργών με την κατάλληλη γεωργική μόρφωση εξασφαλίζει την προαγωγή της γεωργίας".

Μέσα στην δίνη του Α' Παγκόσμιου Πόλεμου, ο Αλ. Παπαναστασίου προσπάθησε να προσδιορίσει μιά πολιτική ειρήνης σύμφωνη με τα εθνικά συμφέροντα.

"Ο Ελλην σοσιαλιστής, έγραφε, θέλει και ποθεί την απελευθέρωση του Ελληνοσ ραγιά και την θέλει και την ποθεί βέβαια βαθύτερα από κάθε πατριδορήτορα και δήθεν εθνικόφρονα". Η πρακτική, πολιτική εφαρμογή των πεποιθήσεών του αυτών, εμφανίζεται στους αγώνες του Αλ. Παπαναστασίου για την Βαλκανική Συνεννόηση και Φιλία. Εμπνευστής και πρωτεργάτης των Βαλκανικών Διασκέψεων, μαζί με

τις προοδευτικές βαλκανικές δυνάμεις, προσπάθησε - και σε ένα βαθμό πέτυχε - την συσπείρωσή των βαλκανικών λαών απέναντι στους σωβινιστικούς κύκλους των χωρών αυτών και στους ξένους συμμάχους τους.

Ο Αλ. Παπαναστασίου, βέβαια, ποτέ δεν "ευτύχησε" να ηγηθεί ενός μεγάλου πολιτικού κόμματος που να εκφράζει μπλόκ κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων εξουσίας. Ίσως γι' αυτόν όμως, ακριβώς τον λόγο, η πολιτική και κοινωνική του συμβολή στους αγώνες του λαού μας θα πρέπει να εκτιμηθεί ακόμη περισσότερο.

Και η συμβολή του είναι ιδιαίτερα σημαντική

- Αγωνίστηκε για τη στερέωση της δημοκρατίας στη χώρα μας με αποκορύφωμα την εγκαθίδρυση της αβασίλευτης δημοκρατίας.
- Εδωσε στον τομέα της εκπαίδευσης ιδιαίτερη έμφαση, προώθησε το Πολυτεχνείο σε Ανώτατη Σχολή και ίδρυσε το Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Προώθησε την ιδέα της τοπικής αυτοδιοίκησης και άλλων θεσμών αποκέντρωσης. Πίστευε ότι για να προαχθεί η εθνική οικονομία, έπρεπε η ανάπτυξη να συνδυαστεί με την κοινωνική πρόοδο.
- Μέσα σ' αυτό το πνεύμα ενδιαφέρθηκε ιδιαίτερα για την αγροτική οικονομία. Η αγροτική μεταρρύθμιση και οι απαλλοτριώσεις, η ανάπτυξη του συνεταιριστικού κινήματος και γενικότερα η επαγγελματική οργάνωση των αγροτών, το χτύπημα της τοκογλυφίας και η ίδρυση της Αγροτικής Τράπεζας ως τραπεζικού ιδρύματος με καθαρά αναπτυξιακή κατεύθυνση, τα τεχνικά έργα στην ύπαιθρο, αποτελούν μερικούς από τους βασικούς άξονες της αγροτικής του πολιτικής.

- Ζητούσε την προώθηση μιάς σύγχρονης εργατικής νομοθεσίας και του θεσμού των κοινωνικών ασφαλίσεων, την κατάργηση της εργασίας των παιδιών και της επαχθούς εργασίας των γυναικών, την απόλυτη ελευθερία της σκέψης και της έκφρασης, την καθιέρωση της δημοτικής γλώσσας, την κατάργηση της θανατικής ποινής, τη μεταρρύθμιση του φορολογικού συστήματος. Αγωνίστηκε για τη βελτίωση και εξύψωση του κοινοβουλευτισμού.

Στα μέσα της δεκαετίας του 1930, ο Αλέξανδρος Παπαναστασίου, μέσα στην οικονομική κρίση και μακριά από την εξουσία, διαισθάνομενος την αγριότητα των ολοκληρωτικών καθεστώτων και τη φασιστική βαρβαρότητα που απλώνονταν στην Ευρώπη, γράφει και μιλάει συνεχώς για να υπερασπιστεί τη δημοκρατία που κινδύνευε. Ήταν αδύνατο έτσι να επιζήσει μετά την επιβολή της δικτατορίας της 4ης Αυγούστου και τραυματισμένος ψυχικά βαθύτατα, πέθανε τρεις μήνες μετά την εγκατάσταση του ολοκληρωτισμού στη χώρα μας.

Θυμίζοντας τα λόγια που είπε γι' αυτόν ο Γεώργιος Παπανδρέου, μιλώντας το 1922 στην περίφημη δίκη της Λαμίας : "Ο Αλέξανδρος Παπαναστασίου αποτελεί εγκαλώπισμα του πολιτικού κόσμου της Ελλάδος. Επιστήμων όσον ουδείς. Ενάρετος όσον ουδείς. Με ευψυχίαν όσον ουδείς. Εγώ ο οποίος ευτύχησα ν' απολαμβάνω της φιλίας του, οφείλω να ομολογήσω πόσην αρετήν και πόσην γενναιοψυχίαν και πόσην έξαρσιν ημπορεί να εμπνεύσει η γνωριμία του. Εν μέσω των νέων ανδρών της Ελλάδος είναι αυτός ο οποίος εμπνέει την πίστην και την ελπίδα προς ένα καλύτερο μέλλον".

Η σημερινή εγκατάσταση στο σπίτι αυτό του Μορφωτικού Ινστιτούτου της ΑΤΕ αποτελεί μιά ιδιαίτερα αξιέπαινη προσπάθεια. Αποτελεί εφαρμογή της πίστης όλων των προοδευτικών ανθρώπων στον τόπο μας,

ότι η αλλαγή πολιτιστική, πολιτική, κοινωνική, ξεκινάει από τη μάθηση και τη παιδεία. Αξίζει γι' αυτό να τη χειροκροτήσουμε.